

Кальчева Ірина Сергіївна, Контарь Мар'яна Олександрівна
студентки 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної
діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного процесу
Притуляк В. М.

ТЕРИТОРІАЛЬНА ПІДСУДНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Правила підсудності є незмінною і фундаментальною гарантією того, що спір про право цивільне буде неупереджено й об'єктивно розглянутий і вирішений повноважним судом, створеним на підставі закону. Наразі введений в країні воєнний стан призвів до вимушених коректив в житті кожного громадянина. Зараз існують об'єктивні перешкоди для нормального та законного здійснення відповідних процесуальних процедур.

Повномасштабне вторгнення Російської федерації на територію суверенної України зумовило вимушене зупинення функціонування окремих судів, а відповідно і зміни у законодавчому регулюванні визначення територіальної підсудності судів. Проте протягом останніх місяців відбувається часткове відновлення роботи судової системи та її адаптація до реалій воєнного часу. Сьогодні українські суди продовжують активне здійснення правосуддя навіть попри наявні ризики. Значна частина прийнятих змін в роботі судів направлена на регулювання визначення територіальної підсудності в умовах воєнного стану.

Однак, достатньо суттєвим залишається процесуальне регулювання питань, що стосуються територіальної підсудності в цивільному судочинстві. До процесуальних кодексів, зокрема до Цивільного процесуального кодексу України, жодних змін, пов'язаних із воєнним станом, досі не внесено. Хоча є зареєстрований законопроект від 26.04.2022 р. № 7316 «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану)»

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим,

що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Такий стан передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Але, навіть за умови введення воєнного стану, здійснення правосуддя в Україні може здійснюватися виключно судами. Згідно положень Конституції України, скорочення або прискорення будь-яких форм судочинства забороняється [2].

Наразі, у зв'язку з веденням дій на певних територіях України значна кількість судів у різних областях вимушено припинили роботу, але для забезпечення безперервної роботи судів та розгляду судових справ законодавцем прийнято ряд нормативних актів, що регулюють таку ситуацію.

Зокрема, Верховна Рада України 3 березня 2022 року внесла зміни до Закону України «Про судоустрій і статус судів» щодо зміни підсудності судів.

Нова редакція ч.7 ст.147 Закону України «Про судоустрій і статус судів» закріплює забезпечення належного функціонування судової влади у випадку виникнення надзвичайних обставин, до яких в свою чергу відносимо і введення воєнного стану. Якщо здійснення судом правосуддя є об'єктивно неможливим, то територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в цьому суді, може бути змінено. Важливо зазначити, що суди, які розташовані на безпечних на цей час територіях, продовжують працювати у штатному режимі [3].

Рішення про зміну підсудності може бути ухвалено Вищою радою правосуддя за поданням Голови Верховного Суду, а у разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя своїх повноважень – за розпорядженням Голови Верховного Суду.

При зміні підсудності справи будуть передані суду, що є найбільш територіально наближеним до суду, який не може здійснювати правосуддя у зв'язку з веденням воєнних дій або відповідною загрозою.

Верховний Суд видав достатню кількість розпоряджень, які стосуються зміни територіальної підсудності справ, що перебували в провадженні судів у Харківській, Донецькій, Луганській, Херсонській, Чернігівській, Житомирській, Запорізькій, Київській та інших областях, але наразі вже частина судів у цих областях відновила свою роботу у повному обсязі.

Для правильного визначення суду до якого необхідно звернутися за захистом порушених прав в порядку цивільного судочинства, позивачу варто скористатися мапою судів, яка оприлюднена на веб-порталі Верховного Суду та оновлюється відповідно до впроваджених змін.

Як висновок маємо зазначити, що інститут підсудності в цивільному процесі є одним з фундаментальних, що вирішує надважливі організаційні питання побудови правосуддя, а тому має знаходити свою чітку регламентацію у нормативних актах. Тобто аби забезпечити громадянам належний доступ до правосуддя навіть в такий складний час, маємо починати з чіткої правової визначеності процедур і внесення необхідних змін і поправок у акти законодавства. Тому, звернення до суду під час воєнного стану наразі є можливим, але громадянам варто наразі звертати увагу на можливу зміну територіальної підсудності судових справ.

Важливо пам'ятати, що суди – це об'єкти критичної інфраструктури, а отже, здійснення судочинства в нашій державі не припиняється і право громадян на судовий захист не може бути обмежено.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Конституція України URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/>
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>